

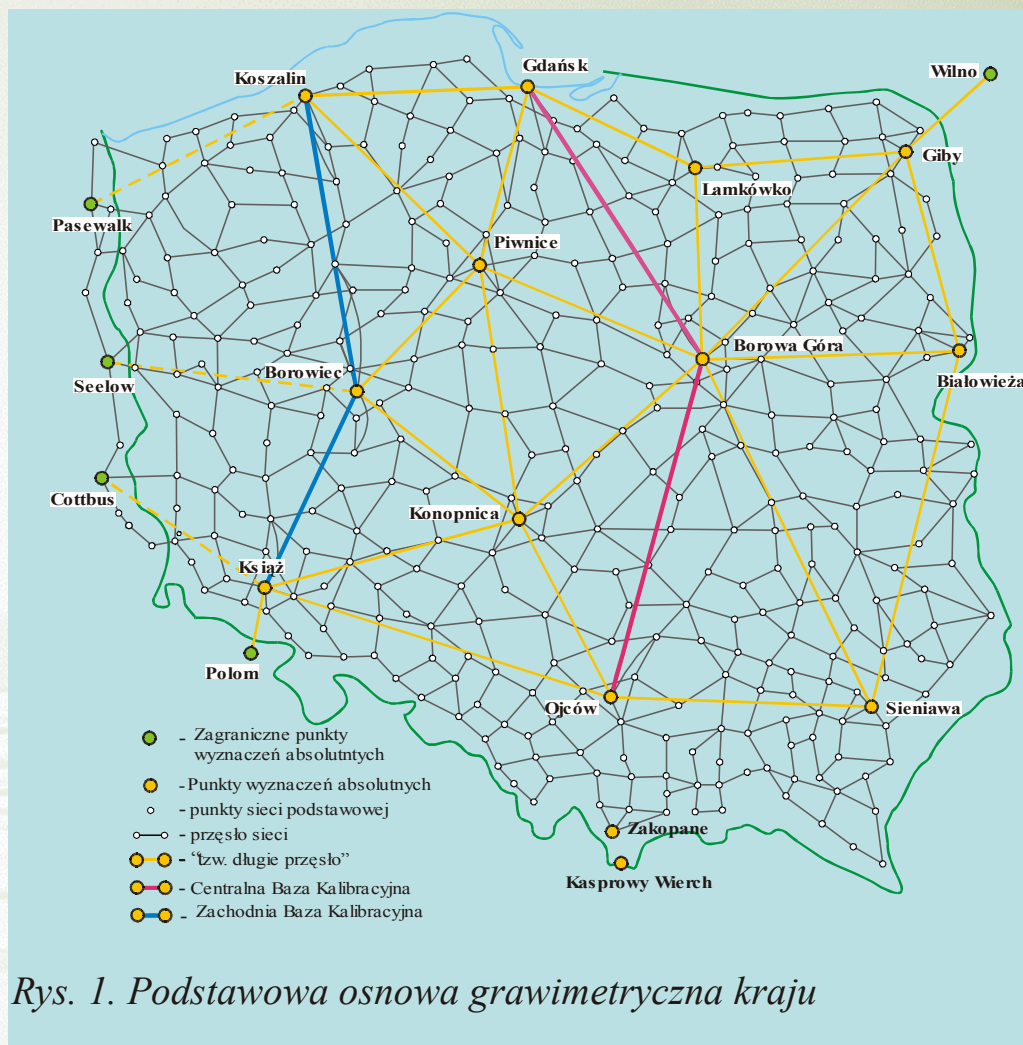
MONITOROWANIE DŁUGOOKRESOWYCH ZMIAN BEZWZGLĘDNEGO NATEŻENIA SIŁY CIĘŻKOŚCI NA TERYTORIUM POLSKI

Marcin Barlik, Andrzej Pachuta, Tomasz Olszak

Podstawowa Osnowa Grawimetryczna Kraju

- 366 punktów, w tym 12 punktów absolutnych (z projektowanych 17);
- sieć niejednorodna dokładnościowo w wyniku pomiarów różnymi grawimetrami w różnym czasie;
- zaledwie kilka punktów z „historią” pomiarów absolutnych.

Rys. 1. Podstawowa osnova grawimetryczna kraju

Idea projektu

Precyzyjne pomiary absolutnej wartości przyspieszenia siły ciężkości dla potrzeb geodynamicznych były wykonane na pięciu stanowiskach POGK. Pierwsze wyznaczenia wykonano w roku 1995. W pomiarach brały udział grawimetry FG5, JILAg, IMG C i ZZG. Nieregularne szeregi czasowe obserwacji absolutnych wykonano dla stanowisk:

- **Józefosław** (Obserwatorium Astronomiczno-Geodezyjne IGWiAG PW),
- **Lamkówko** (Obserwatorium Satelitarno-Geodynamiczne UWM, Olsztyn),
- **Borowiec** (Satelitarno-Geodynamiczne Obserwatorium CBK, Poznań),
- **Ojców** (Obserwatorium Sejsmiczne PAN),
- **Giby** (punkt POGK).

Rozmieszczenie stacji

LAMKÓWKO
East European Craton

GIBY
East European Craton

BOROWIEC
Fore Sudetic Monokline

JÓZEFOSŁAW
East European Craton

OJCÓW
Małopolska Masiff

Prezentacja stanowisk

LAMKÓWKO

- punkt POGK
- punkt GNSS LAMA (150 metrów)
- rejestracja poziomu wody gruntowej
- planowana stacja pływowa
- wyznaczenia g od roku 1996 (IMGC, ZZG)

BOROWIEC

- punkt POGK
- punkt GNSS BORO (250 metrów)
- planowana stacja pływowa
- wyznaczenia g od roku 1996 (IMGC, ZZG, FG5)

Prezentacja stanowisk

OJCÓW

- punkt POGK
- wyznaczenia g od roku 1996 (FG5)

GIBY

- punkt POGK
- wyznaczenia g od roku 1997 (ZZG)

Prezentacja stanowisk

Obserwatorium Astronomiczno-Geodezyjne IGWIAG w JÓZEFOSŁAWIU

Obserwatorium Astronomiczno-Geodezyjne Instytutu Geodezji Wyższej i Astronomii Geodezyjnej Politechniki Warszawskiej utworzono w Józefosławiu w roku 1957.

W ramach laboratorium grawimetrycznego w Obserwatorium działają:

- **balistyczny grawimetr absolutny FG-5 nr 230;**
- **sprężynowe grawimetry LaCoste & Romberg modele D196 and ET26 dla potrzeb rejestracji pływowych;**
- **stacja monitorująca wilgotność gruntu i poziom wód gruntowych;**
- **stacja monitorowania meteorologicznego – t, p, e, opady;**
- **pięć stanowisk dla grawimetrów absolutnych.**

Grawimetr absolutny FG5 nr 230

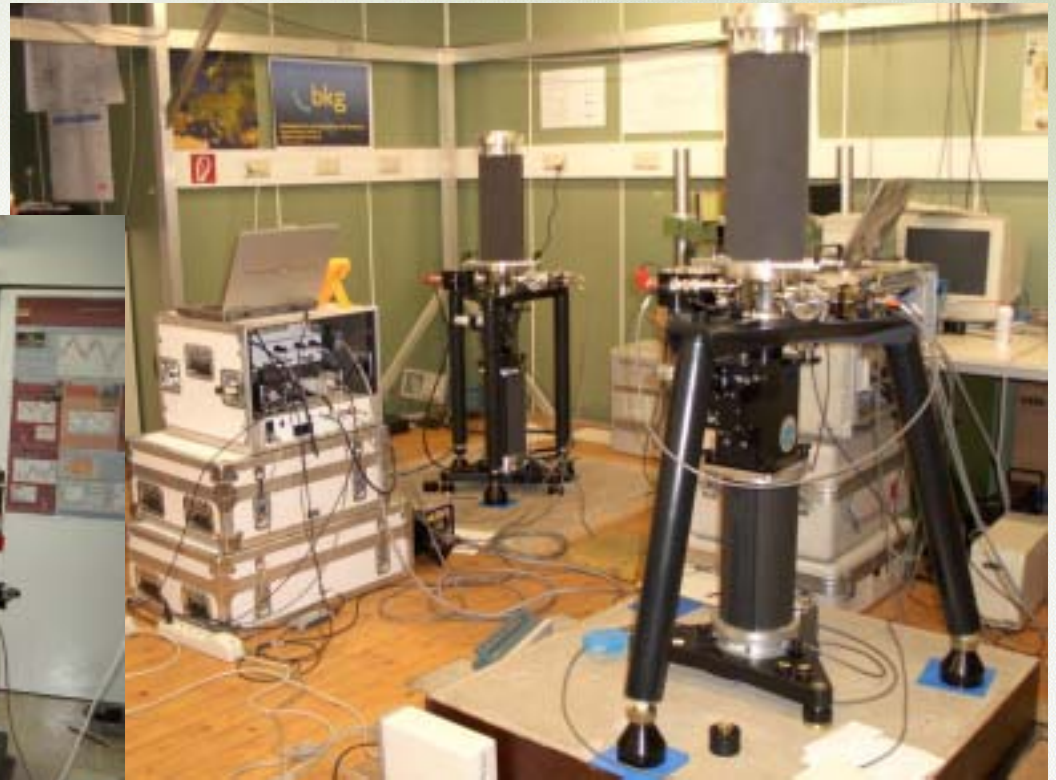
- najnowsza konstrukcja (4 wersja) wyposażona w laser jodowy i zmienioną konstrukcję interferometru,
- dokładność: $2 \mu\text{Gal}$ uwzględniająca błędy związane z modelowaniem zjawisk pływowych rozumiana jako maksymalna różnica między synchronicznymi wyznaczeniami.

Kalibracja grawimetru absolutnego

Stanowiska: AGO Pecny, GO Bad Homburg

Podziękowania dla V. Palinkasa (AGO Pecny) i Dr R. Falka (BKG)

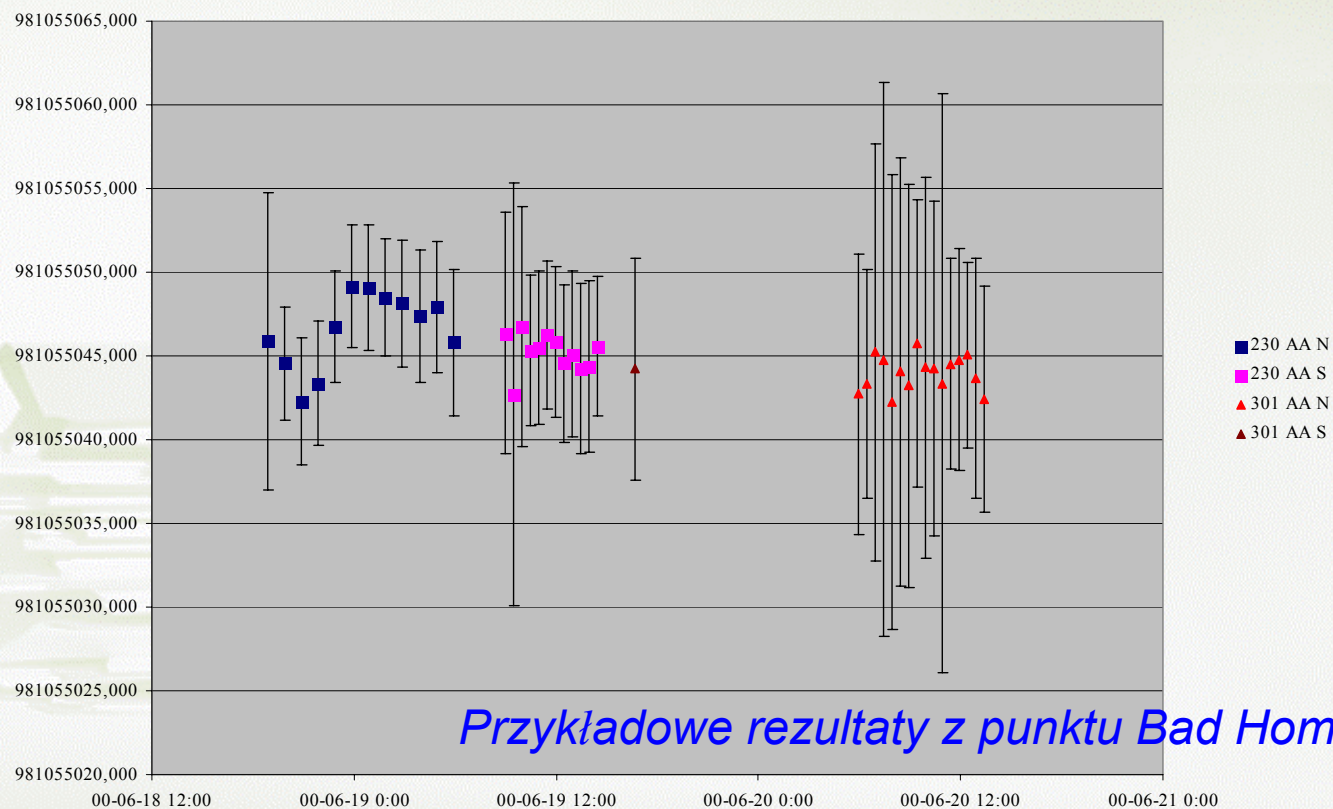
Kalibracja grawimetru absolutnego

Stanowisko: AGO Pecny, points 80 and 8070 (at 125 cm)

$$g_{\text{FG-5 No. 230}} - g_{\text{FG-5 No. 215}} = -0,3 \mu\text{Gal}$$

Stanowisko: GO Bad Homburg, point AA (at 125 cm)

$$g_{\text{FG-5 No. 230}} - g_{\text{FG-5 No. 301}} = 1,2 \mu\text{Gal}$$

Rezultaty pierwszej epoki pomiarowej

Wszystkie wyznaczenia były wykonane w 24-ro godzinnych sesjach obserwacyjnych składających się ze 100 obserwacji każda.

Obserwowana wartość przyspieszenia była korygowana o:

- poprawkę pływową (modele ETGTAB i CMR),
- poprawkę atmosferyczną,
- poprawkę ze względu na zmianę położenia osi obrotu Ziemi (ruch bieguna),
- pionowy gradient zmiany przyspieszenia (wszystkie wartości zredukowano do centru znaku z liniowym współczynnikiem dg/dh).

Stanowisko	wartość g (μGal)
LAMKÓWKO (EEC)	981377601,5
GIBY (EEC)	981391433,6
BOROWIEC (FSM)	981246138,4
OJCÓW (MM)	981014385,1

Odniesienie do poprzednich wartości

Tabela poniżej prezentuje różnice pomiędzy poprzednimi wartościami przyspieszenia siły ciężkości w stosunku do uzyskanych w roku 2006.

Stanowisko	Epoka porównania	dg (μGal)
LAMKÓWKO (EEC)	1996	- 15
GIBY (EEC)	1997	-5
BOROWIEC (FSM)	1995	-11
OJCÓW (MM)	1996	-20

WNIOSEK:

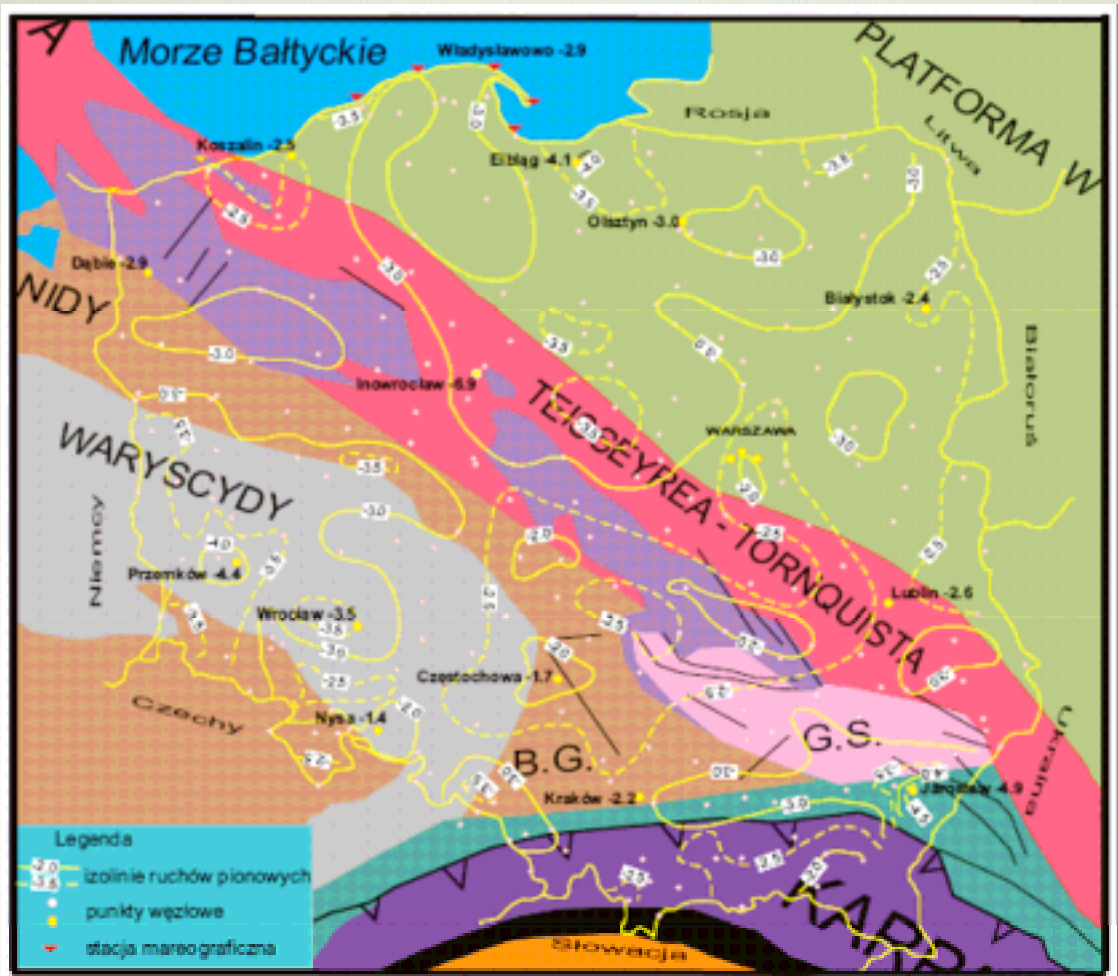
Spadek wartości przyspieszenia na każdym ze stanowisk.

Różnice uzyskanych wartości g mogą wynikać z:

- pionowych przemieszczeń skorupy ziemskiej,
- lokalnych lub ponadlokalnych efektów środowiskowych,
- błędów związanych z poprzednimi wyjaśnieniami.

Analiza zmian – przemieszczenia ?

Mapa ruchów pionowych skorupy ziemskiej (z powtórzeń niwelacji) pokazuje obniżanie się całości terytorium Polski w stosunku do Morza Bałtyckiego z amplitudą od 2 mm (południe kraju) do 4 mm na północy.

Analiza zmian – przemieszczenia ?

Z mapy ruchów pionowych możemy odczytać wzajemne ruchy pionowe głównych struktur geologicznych.

Dla **Platformy Wschodnieuropejskiej** (LAMKÓWKO, GIBY) i **Monokliny Przedśudeckiej** (BOROWIEC) przemieszczenia pionowe są zbliżone i wynoszą około - 3,5 mm/rok.

Dla regionu **Karpat** (OJCÓW) pionowe przemieszczenia są o połowę mniejsze i sięgają - 2,0 mm/rok.

Zauważalne jest około 1,5 mm/rok tempo wznoszenia się Karpat ponad pozostałe dwie strefy objęte badaniami.

Analiza zmian - efekt środowiskowy ?

Obserwowany spadek wartości przyspieszenia na każdym z badanych stanowisk ma główną przyczynę w lokalnych i globalnych zmianach poziomu wody gruntowej.

Wg danych GGFC Special Bureau for Hydrology w ciągu ostatnich piętnastu lat na terenie Polski zaobserwowano spadek poziomu wód gruntowych na poziomie 1 metra.

Grawitacyjny efekt tego typu zmiany spowodowanej ubytkiem mas topograficznych wody gruntowej, może sięgać nawet kilkunastu μ Gali (w zależności od porowatości gruntu).

Analiza zmian – potencjalne przyczyny

Stanowisko	dg (μGal)	Przyczyny ?
LAMKÓWKO (EEC)	- 15	Głównie efekt hydrologiczny
GIBY (EEC)	-5	Pomniejszony efekt hydrologiczny przez położenie w okolicy wielu jezior
BOROWIEC (FSM)	-11	Głównie efekt hydrologiczny
OJCÓW (MM)	-20	Głównie efekt hydrologiczny wraz z efektem wzrostu wysokości względem pozostałych struktur

Wnioski i plany na przyszłość

- obserwacje wykazują spadek wartości przyspieszenia na każdym z badanych stanowisk,
- „siła” tych zmian zależy w największym stopniu od zmian hydrologicznych i w mniejszym stopniu od zmian wysokości stanowisk obserwacyjnych,
- dla długich okresów czasu największe znaczenie przy interpretacji geodynamicznej mają efekty związane ze środowiskiem,
- dla pełnej interpretacji zmian środowiskowych należy wziąć pod uwagę efekty związane również i ze zmianami wilgotności gruntu w otoczeniu stanowiska badawczego.

Dziękuję za uwagę

